

Мониторинг върху линейната структура на породата Дунавски кон

Мая Попова^{1*}, Надежда Луканова², Радка Влаева³

¹Аграрен Университет – Пловдив, България

²Институт по животновъдни науки – Костинброд, България

³Тракийски Университет – Стара Загора, България

*E-mail: m_popova1@abv.bg

Резюме

Дунавският кон е създаден в бившия конезавод „Клементина“ край гр. Плевен, за да задоволи нуждите на Българската армия от лековпрегатен тип кон и да подобри работоспособността на местната популация коне. За създаването ѝ са използвани жребци от унгарската порода Нониус. В процеса на създаване на породата са били използвани над 14 жребци, но само някои от тях са намерили добра съчетаемост с наличните кобили в стадото и са станали родоначалници на генеалогични линии. Породата официално е призната през 1951 г. Приватизирането на конезавод „Клементина“ в края на 90-те години на миналия век и липсата на стопанска дейност са довели до силното редуциране броя на кобилите и жребците и продаването им на частни стопани. Всичко това е довело до загуба на информация за много ценни жребци и кобили и трудно проследяване и възстановяване на наличната информация. Във връзка с това целта на нашето проучване е да се проследи развитието на линиите и наличните техни представители за периода 1990–2018 г. От основните линии в момента са продължени 5 от тях – на Здравко, Калиф, Лидер, Храбър и Торпедо. Към настоящия момент с най-голям брой лицензирани и сертифицирани за разплод жребци е линията на Торпедо – с 6 жребци, следвана от линиите на Калиф, Храбър и Лидер – с по 5 жребци, и от линията на Здравко – 1 жребец.

Ключови думи: генеалогични линии, Дунавски кон, коне, селекция

Monitoring of the sire lines of the Danubian horse breed

Maya Popova^{1*}, Nadejda Lukanova², Radka Vlaeva³

¹Agricultural University – Plovdiv, Bulgaria

²Institute of Animal Science – Kostinbrod, Bulgaria

³Trakia University – Stara Zagora, Bulgaria

*Corresponding author: m_popova1@abv.bg

Original scientific paper

Citation: Popova, M., Lukanova, N., & Vlaeva, R. (2020). Monitoring of the sire lines of the Danube horse breed. *Zhivotnovadni Nauki*, 57(4), 11-18 (Bg).

Abstract

The Danubian horse was created in the former state stud "Clementine" near Plevna, to meet the needs of the Bulgarian army of light draft type horse and to improve the efficiency of the population of local horses. For its creation were used stallions of the Hungarian breed Nonius. More than 14 stallions

were used in the breeding process, but only some of them found good compatibility with the local mares in the herd and became the founders of genealogical lines. The breed was officially recognized in 1951. After the privatization of the Clementine stud farm in the late 1990s, the lack of economic activity led to a sharp reduction in the number of mares and stallions and their sale to private owners. All of this has led to the loss of information about many valuable stallions and mares, and difficult tracking and recovery of the available information. In this regard, the purpose of our study is to trace the development of the lines and their representatives for the period 1990–2018. From the main lines 5 of them are currently continued – of Zdravko, Kalif, Lider, Hrabar and Torpedo. Currently, the largest number of licensed and certified stallions for breeding is the Torpedo line – with 6 stallions, followed by the lines of Kalif, Hrabar and Lider – with 5 stallions, and from the line of Zdravko – 1 stallion.

Key words: genealogical lines, horses, Danubian horse, selection

Въведение

Развъждането и усъвършенстването на културните породи коне вече векове наред се основават на залагането и развитието на определен брой линии и фамилии. Признаците, с които се характеризират линиите, са общността в произхода, ценните продуктивни и наследствени качества, получени от родоначалника. По пътя на отбора и подбора, тези ценни качества се запазват в потомството през значително голям период от време (Караиванов и съавт., 1989).

Поддържането и съхранението на линейната структура в племенните конски стада е актуална задача и е обект на проучване на много автори и днес (Попова и Събева, 2018; Zechner et al., 2002; Poncet et al., 2006; Luis et al., 2006; Dove et al., 2006). Авторите разглеждат линейната структура при някои породи коне в различен аспект, но данните, с които работят, са линиите в проучваните популации. По данни на Попов (1989) Дунавската порода е създадена основно чрез чистопородно развъждане на унгарската порода Нониус и отчасти чрез поглъщателно и възпроизводително кръстосване на местни, англо-арабски и полукръвни кобили, отглеждани в бившия конезавод “Клементина”. За разлика от останалите породи при създаването на Дунавската освен местни, англо-арабски и полукръвни кобили са използвани и чистопородни кобили от породата Нониус (Караиванов, 1975).

Жребци от породата Нониус са били внасяни от Унгария, Югославия и Чехословакия. Целта на създаването на Дунавската порода е била да задоволи нуждите на Българската армия от лековпрегатен тип кон и да подобри работоспособността на местната популация коне.

В процеса на създаване на породата са били използвани над 14 жребци, но само някои от тях са намерили добра съчетаемост с наличните кобили в стадото и са станали родоначалници на генеалогични линии (на жребците Здравко, Дурца, Храбър, Искър, Калиф, Рекорд, Торпедо и Лидер). Фенотипните и генетичните параметри на производителните способности на популацията коне от Дунавска порода са представени в редица изследвания (Караиванов, 1963; Караиванов, 1971; Караиванов, 1975; Бързев и съавт., 2007; Хинковски и др., 2011).

Приватизирането на конезавод „Клементина“ в края на 90-те години на миналия век и липсата на стопанска дейност са довели до силното редуциране броя на кобилите и жребците и продаването им на частни стопани. Всичко това е довело до загуба на информация за много ценни жребци и кобили и трудно проследяване и възстановяване на наличната информация. Във връзка с това целта на нашето проучване е да се проследи развитието на линиите и наличните техни представители до настоящия момент. Разгледани са линиите на жребци от порода Нониус. Една

част от линиите вече са прекъснати, а други са представени от малък брой жребци.

Материал и методи

Проучването обхваща периода 1990–2018 г. Използвани са базата данни, годишните бюлетени на Национална асоциация по коневъдство (НАК) и Асоциация на коневъдите в България (АКБ), както и лицензираната развъдна програма за коне от породата Дунавски кон. Проучването е направено чрез използване на рутинни методи за анализ на заводско-племенните документи в коневъдството.

Резултати и обсъждане

Дунавската порода е с изградена структура, състояща се от няколко основни линии – на жребците Здравко, Дурцаш, Храбър и Искър, и няколко по-нови – на Калиф, Рекорд, Торпедо и Лидер, както и от значителен брой фамилии (Караджов, 1997).

От старата линия на жребец Нониус XXIX (А) в нашата страна за разплод са използвани жребците: Здравко, Ниш, Титан, Вит, Дурцаш, Фактор и Лидер. От линията на жребец Нониус XXXI (В) представители в нашата страна са жребците Храбър, Искър и Новак. Първите два са се утвърдили като основоположници на самостоятелни линии, а последният е изиграл определена роля, чрез потомството на дъщерите си. От линията на жребец Нониус XXXVI (С) най-голямо влияние върху дунавската порода са оказали жребците Рекорд, Рудник и Торпедо. Линията на жребец N XLII (D) произхожда от едно от разклоненията по линията на N IX чрез N III. Тази линия има по-ограничено значение за общото развитие на породата в началния етап. Най-голямо развитие е получила в Югославия. В нашата страна тя е представена чрез жребец Калиф, неговия син Конго и жребец Кит (Бързев и съавт., 2018).

От заложените през миналото столетие в конезавода линии до наши дни е продължило

развитието на пет от тях. Линиите на жребците Рекорд, Искър и Дурцаш са прекъснати.

Линия на жребец Здравко. (Сх. 1). Той произхожда от линията на Нониус XXIX и майка 404 Нониус 13. Роден е през 1922 г. в конезавода „Мезохегеш“. От неговата линия за разплод са използвани 59 жребци и над 30 кобили майки (Караиванов, 1975; Караиванов и съавт., 1989).

През изследвания период в 5-а генерация след родоначалника за разплод са използвани жребците Захер, Захар, Зил, Загало, Знахар и Застрахован. Като цяло разплодната им дейност е сравнително ниска и общият брой на оставените от тях приплоди е твърде малък.

Към настоящия момент линията се продължава от единствения жив представител – жребец Здравец I, роден 27.05.2007 г. от баща Захер и майка Деверика. Жребец Здравец I е лицензиран и сертифициран за жребец производител през 2018 г., но все още не се е доказал като разплодник.

В момента линията е застрашена от изчезване. Има замразен семенен материал от жребец Захер, който би могъл да се използва с цел запазване на линията.

Линия на жребец Калиф. (Сх. 2). Тази линия произхожда от едно от разклоненията по линията на N IX чрез N III. Линията има по-ограничено значение за общото развитие на породата в началния етап. В нашата страна линията е представена чрез жребец Калиф, неговия син Конго и жребец Кит. Калиф е

Здравко, 1922г.

| Зрител, 1944г.

| Зунд, 1953г.

| Злин, 1971г.

| Зар, 1983г.

| Захер, 1988г.

| Здравец I, 2007г.

Захар, 1992г.

Зико, 1992г.

Златен, 1993г.

Зил, 1993г.

Загало, 1994г.

Застрахован, 1995г.

Замък, 1995г.

Знахар, 1995г.

Схема 1. Линия на жребец Здравко.

импортиран от Унгария и включването му в разплод до голяма степен разрешило въпроса за избягване на инбридинга. Неговият син Конго е използван широко в племенната работа, но е оставил само 10 кобили за разплод (Караиванов и др., 1989).

В 3-та генерация след основоположника продължителите на линията стават синовете на Клетник – Крез, Конзол и Канзас и синовете на жребец Кохлан – Колт, Килър и Катар. Общо шестте жребца имат 46 кончета.

През последните години се налага жребец Колега от жребец Кит като по-лек тип за породата. От жребец Колега за разплод са оставени синовете му Калин и Калин I, като вторият в момента Калин I се използва като жребец производител в Унгария за възвръщане на тяхната линия D.

Друг действащ в настоящия момент жребец е Колос, син на Конзол. Колос е роден на 22.03.2010 г. от майка Лека. Жребецът е с височина при холката 165 см, коса дължина на тялото 172 см, обхват на гърдите 198 см и обхват на свирката 22 см.

Като цяло лицензирани и сертифицирани за жребци-производители към 2018 година са жребците Колт (от Тоска и Кохлан), Калин

Схема 2. Линия на жребец Калиф.

(от Лилия и Колега), Калин I (от Латерна и Колега) и Катар (От Талия и Кохлан).

Линия на жребца Лидер. (Сх. 3). Жребецът Лидер, импортиран от Чехословакия през 1956 г., произхожда от баща N XXX и майка 26 N. Лидер е единственият чистопороден нониус, внесен у нас, който се отнася към най-типичните представители на големия нониус. През целия период, през който е използван, са получени 85 приплода, от които за разплод са използвани 19 кобили-майки и 16 жребци-производители (Караиванов и др., 1989).

В съвременния етап от развитието на линията в 3-та генерация след основоположника голямо значение има жребец Лудер I, чрез

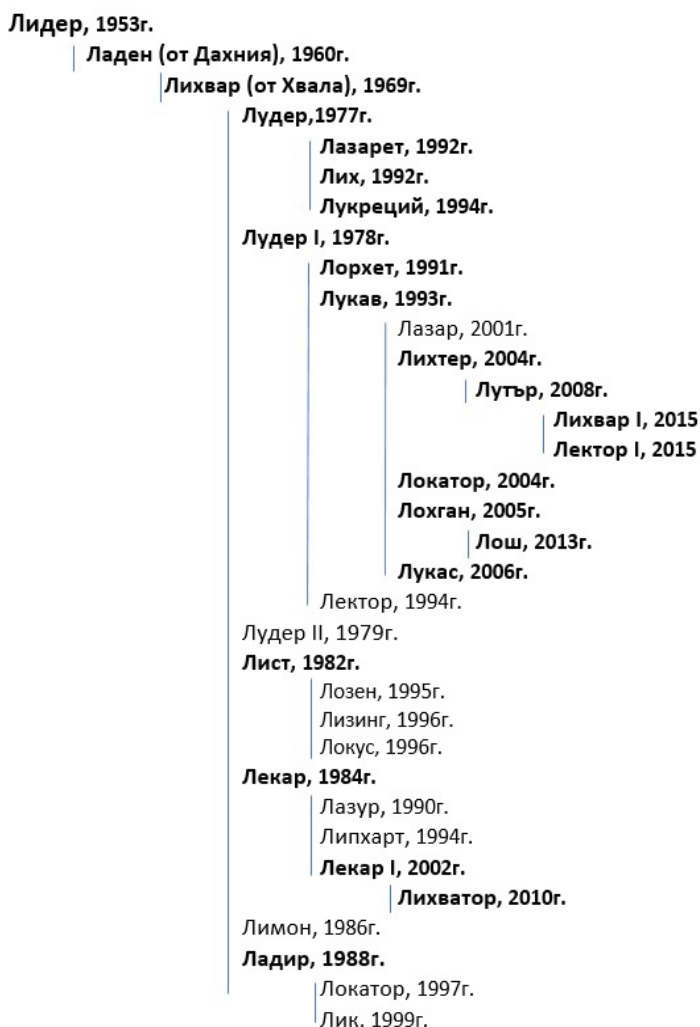

Схема 3. Линия на жребец Лидер.

синовете си Лектор, Лорхет и Лукав, следван от жребеците Лудер, Лист, Лекар и Ладир.

В 4-та и 5-а генерации линията се продължава по няколко раклонения. От разклонението на Лудер I от неговият внук Лукав продължителите са синът му жребец Лихтер, неговият син Лутър и неговите синове Лихвар I и Лектор, както и от останалите синове на Лукав – Локатор, Лукас и Лохган. По разклонението на жребец Лекар линията се продължава чрез жребеците Лекар I и Лихватор.

Към настоящия момент лицензираните и сертифицираните за жребци производители са Лутър (от Тоска и Лихтер), Локатор (от Кохорта и Лукав), Лохгън (от Хита и Лукав), Лектор I (от Кизла и Лутър) и Лукас (от Клара и Лукав).

Линия на жребеца Храбър. (Сх. 4). Основателят на линията – жребецът Храбър е роден през 1935 г. и е импортиран у нас от Югославия. Син е на Елц Нониус XI и майка 572 Навика. По тип е задоволявал напълно изискванията, които са предявявани към породата. За разплод е бил използван в период, когато кобилите не са били достатъчно изравнени по тип и по произход. От жребец Храбър за разплод са използвани 46 кобили и 48 жребци. Голяма част от жребеците са действали като производители в основните райони, където е разпространена породата (Караиванов и съвт., 1989).

През изследвания период от време в 4-та генерация линията е представена от синовете на жребеците Хайдут, Хладен, Хитър I, Холливуд, Хлапак и Хазир.

Линията успешно се развива чрез синовете на Хилгън и Хитър I. Днешните представители на линията са по разклонението на жребец Хисар, внук на Храбър. От неговия син Хлапак за разплод са използвани основно жребеците Хюндай и Хазарт I. От жребец Хайдут (син на Хисар) линията е сравнително добре представена от неговите синове Холгън и Хилгън, както и от внуците му по линия на Хилгън – Хитон, Хитър II, Хитър III и Хугър. От жребец Хитър I, син на Хисар, продължителите на линията са жребеците Хауз и Хамстер от Хензел, а от жребец Хизен е оставено мъжкото конче Хаазарт.

Към настоящия момент лицензирани и сертифицирани за жребци производители са жребеците Холгън (от Лирка и Хайдут), Хизен (от Зина и Хитър I), Хитон (от Талия и Хилгън), Хитър III (от Талпа и Хилгън), Хугър (Глория и Хилгън).

Линия на жребеца Торпедо. (Сх. 5). Роден е на 22.03.1944 г. У нас е импортиран от Унгария през 1950 г. По баща произхожда от разклонението на N 50 на жребеца N 36. Линията на Торпедо у нас се развива по-късно чрез неговия син Тахан. Според Караиванов и съвт. (1989) по тип той не се е откроявал от останалите производители. След отстра-

Храбър, 1935 г.

Хелиозин, 1948г.

Хедер, 1955г.
Херидот, 1961г.

Хиподром, 1955г.

Хисар, 1972г.

Хайдут, 1972г.

Хизъм
Хензел, 1998г.
Херакъл, 1998г.
Хозер, 1999г.

Хилгън, 2001г.

Хитон, 2013г.
Хитър II, 2013г.
Хитър III, 2013г.
Хугър, 2015г.

Холгън, 2001г.

Хладен, 1978г.

Хазарт, 1991г.

Хитър I, 1986г.

Хюз, 1992г.
Хизен, 1993г.
Хаазарт, 2016г.
Хензел, 1995г.
Хамстер, 2011г.
Хауз, 2011г.

Холливуд, 1981г.

Хастар

Хлапак, 1987г.

Хюндай, 1990г.
Хазарт I, 2002г.

Хазир, 1988г.

Хамлет

Хонорар, 1950г.

Хиндо, 1965г.

Схема 4. Линия на жребец Храбър.

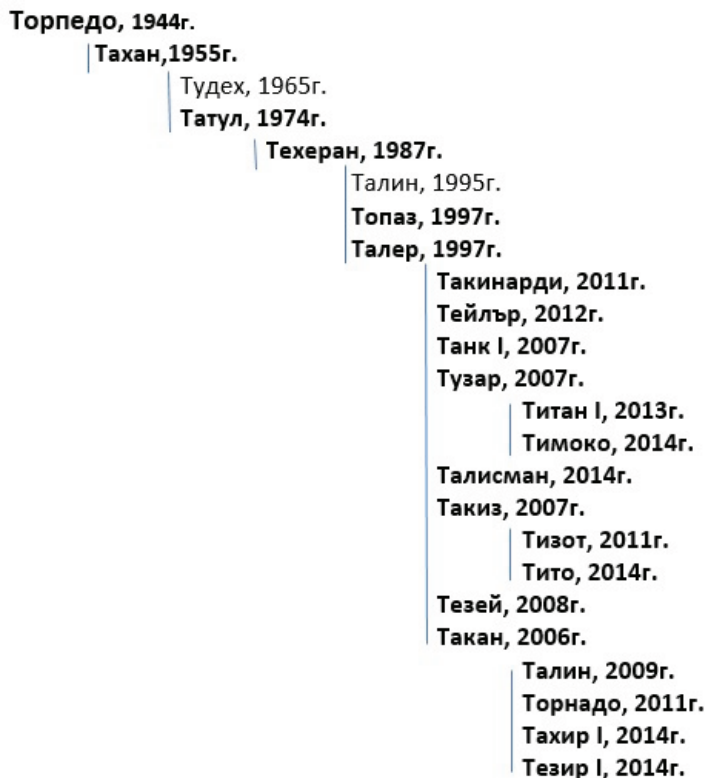

Схема 5. Линия на жребец Торпедо.

няването на Тахан от племенното стадо за кратък период от време линията е била продължена от неговия син Тудех. (Караиванов и др., 1989).

След почти 10-годишно прекъсване на линията към наши дни продължителни на линията стават синовете на Техеран – Талк, Топаз и Талер, като последният е използван за разплод най-много. Талер е роден на 16.02.1997 г. и е оставил общо 29 кончета. След него жребците Тузар, Такан и Такиз имат регистрирани общо 56 кончета. През последните години линията се развива значително динамично, като с най-голям брой синове се откроява жребец Такан, следван от Тузар и Такиз. За разплод е бил използван жребец Талин (от Лукреция и Такан), но за съжаление умира през 2014 г. и оставя малък брой кончета, като тепърва ще се проследява тяхното развитие. Жребец Тезей е бил използван за разплод, но умира през 2018 г. и към настоящия момент няма оценка на разплодната му дейност.

Към настоящия момент линията е продължена от лицензираните и сертифицирани за разплод жребци Топаз (от Златарка и Техеран), Такан (от Кохна и Талер), Тахир I (от Холандия и Такан), Такиз (от Кохна и Талер), Титан I (от Тиза и Тузар), Тизот (от Златарица и Такиз).

Създаването на нови линии е важен момент от развитието на породите коне. В случая с Дунавската порода този процес е улеснен поради наличието на чистопородни Нюниуси в редица страни. Освен това е налице и осъществен обмен на жребци с Унгария – жребците Местер, Матроз, Рабло и Калин I.

Чрез импортираните от Унгария през 2014 и 2016 г. синове на жребец N-XVII-30: N-IV-21 Matroz, N-IV-25 Mester и N-IV-122 Rablo, които са представители на линия А (N 29, 360 N3) и тяхното потомство са обособени малки генеалогични групи, които в бъдеще биха могли да прераснат в линии с по-ограничен генофонд.

Жребец Местер се намира в с. Владо Тричков. Неговият син жребец Метеж, който е роден през 2013 г. от майка Танзания, е отличен с първо място при жребците на изложбата в Банкя през 2018 г., като през същата година е лицензиран и сертифициран за жребец производител.

Жребец Матроз първоначално е действал в племенна конеферма в плевенския регион, където се ражда жребец Матадор на 26.05.2010 г. от майка Тузла III, който през 2018 г. е сертифициран и лицензиран за жребец производител. От Матадор за разплод е оставено мъжкото подрастващо конче Макларан, което е родено на 26.01.2016 г. от майка Клеопатра. Жребец Матроз има поколение до 3-та генерация на действащи жребци и кобили. Голяма част от приплодите на Матроз са отличени с престижни класации при участията им в изложби.

През 2016 г. е внесен жребец N-IV-122 Rablo отново от баща N-XVII-30. Жребецът е внесен от частен собственик и до момента има родени само женски кончета от него.

Разглеждайки обективно въпроса за представянето на посочените линии от една страна, чрез жребци производители и от друга, чрез кобили майки в силно редуцираната по брой популация, трябва да се отбележи очертаващата се негативна перспектива за бъдещото развитие на породата. В това отношение трябва да се направи отбор на подрастващите мъжки кончета с оглед на това да се открият и по-подходящи продължителни на линията на Здравко.

Изводи

От основните линии, които са изиграли решаващо влияние при създаването на породата и консолидиране на нейните екстериорни и стопански признаци, в момента са продължени по мъжка линия 5 – на Здравко, Калиф, Лидер, Храбър и Торпедо. Същите са представени от малко кобили, използвани в момента за разплод.

Към настоящия момент с най-голям брой лицензирани и сертифицирани жребци е линията на Торпедо – с 6 жребци, следвана от линиите на Калиф, Храбър и Лидер – с по 5 действащи жребци и от линията на Здравко – 1 жребец.

Чрез импортираните синове на жребец N-XVII-30: N-IV-21 Matroz, N-IV-25 Mester и N-IV-122 Rablo и тяхното потомство са обособени малки генеалогични групи, които в бъдеще биха могли да прераснат в линии с по-ограничен генофонд.

Литература

- Barzev, G., Yordanov, G., & Dzhorgov, I.** (2007). Dynamics in the linear structure of the Danube horse breed for the period 1987–2007. *Bulgarian Journal of Animal Husbandry, XL4, № 6*, p. 80-84. (Bg)
- Barzev, G., Vlaeva, R., Lukanova, N., & Popova, M.** (2018). Danubian horse breed – past, present and perspectives. *Stara Zagora*, p.100 (by press) (Bg)
- Karaivanov, R.** (1963). Development of the lines and families in the creation of the Danube breed of horses. Faculty of Animal Sciences, vol. XIV. (Bg)
- Karaivanov, R.** (1971). Development, structure, exterior features and standardization of the Danube breed. *An attempt to standardize horses in Bulgaria*. Sofia. (Bg)
- Karaivanov, R.** (1975). Origin, genealogical structure and development of the Danube horse breed. Habilitation work. (Bg)
- Karaivanov, R., Barzev, G., & Karadzhov, T.** (1989). Development and condition of lines in the Danube horse breed. Summary reports. International Symposium on half-blood horse breeding, May 18-19, 1989, Stara Zagora, p. 64-81. (Bg)
- Karadzhov, T.** (1997). Influence of some genetic and non-genetic factors on reproductive performance and exterior measurements in Pleven and Danube horses. Thesis. Thracian University – Stara Zagora. (Bg)
- Popov, V.** (1989). Brief information on the creation and development of the Danube horse breed. Summary reports. International Symposium on half-blood horse breeding, May 18-19, 1989, Stara Zagora, p. 60-63. (Bg)
- Popova, M., & Sabeva, I.** (2018). Monitoring upon genealogical structure development of Eastbulgarian riding breed. I. Sire lines of Thoroughbred stallions. *Bulgarian Journal of Animal Husbandry, LV, 3*, p. 9-15. (Bg)
- Hinkovski, T., Yordanov, G., & Mitov, D.** (2011). Breeding Program for Horses from the Danube Horse

Breed (Razvadna programa za kone ot porodata Dunavski kon). Minerva, Sofia. (Bg)

Dove, P., Kavar, T., Solkuer, H., & Archman, R. (2006). Development of Lipizan horse breed. *Reproduction in Domestic Animals*, *V*, *41*, p. 280-285.

Luís, C., Bastos Silveira, C., Costa Ferreira, J., Cothran, E. G., & Oom, M. M. (2006). A lost Sorraia maternal lineage found in the Lusitano horse breed. *Journal of Animal Breeding and Genetics*, *123*(6), 399-402.

Poncet, P. A., Pfister, W., Muntwyler, J., Glowatzki-Mullis, M. L., & Gaillard, C. (2006). Analysis of pedi-

gree and conformation data to explain genetic variability of the horse breed Franches Montagnes. *Journal of Animal Breeding and Genetics*, *123*(2), 114-121.

Zechner, P., Sölkner, J., Bodo, I., Druml, T., Baumung, R., Achmann, R., Marti, E., Habe, F., & Brem, G. (2002). Analysis of diversity and population structure in the Lipizzan horse breed based on pedigree information. *Livestock Production Science*, *77*(2-3), 137-146.